

Umetnost

France Mesesnel: Janez in Jurij Šubic. Ljubljana 1939. Izdanje Narodne galerije. Založba »Ivan Grohar«. Str. 258. Sl. 135 in 17 prilog v barvah, delo Jugoslovanske tiskarne. Ljubljana, 1939.

Slovenska likovna umetnostna literatura je zopet za lepo delo bogatejša. To pot smo dobili v poglavju umetnostnih monografij vzorno delo tako po obliki kakor tudi po vsebini. Avtor knjige dr. Fr. Mesesnel se s predmetom, ki ga obravnava knjiga, bavi že dolgo vrsto let in nam je v pričujoči izdaji nazorno pokazal, kako uspešne rezultate prinese resnična predanost predmetu, združena z dolgoletnim študijem. S to zanimivo snovjo, ki obravnava lep kos doslej kaj malo raziskane slovenske umetnosti, se je avtor seznanil že v svoji študijski dobi v Pragi. Ob Janezu Wolfu je zadel na njegova velika učenca, kasnejši stiki s tedaj še živečim Jurijevim in Janezovim prijateljem, češkim slikarjem Hynaisom in naposled umetnostni sledovi, ki sta jih oba brata, posebno pa Janez, zapustila v zlati Pragi, so misel na monografijo, ki bi obravnavala življenje in umetnostno delo bratov Šubicev, še bolj utrdili. Pisma obeh bratov, ki sta jih pisala svojcem in prijateljem, študij posameznih dob, ki so bile v njunem življenju važne, toda malo raziskane, kot n. pr. Atene, Praga, Paris, ki so kot samostojne razprave izhajale v »Zbornikih za umetnostno zgodovino«, moremo smatrati kot trdno in dosledno pripravo naši knjigi. Tako je torej nastajala pričujoča knjiga po temeljiti znanstveni pripravi. Da so rezultati pozitivni, priča delo samo. In le to bi bilo pripomniti, da bi želeli, da jo po načinu postanka in obliki posnemajo tudi ostale slovenske umetnostne monografije.

Ker obsega snov življenje in delo dveh različnih umetnostnih individualnosti, je avtor knjigo razdelil v glavnem v dva dela, katerima je kot

uvod posvetil študijo o razvoju evropskega slikarstva XIX. stoletja, torej tistega časa, v katerem sta ustvarjala naša umetnika, ter še posebno poglavje, kjer poišče zveze Šubičeve delavnice z umetnostno tradicijo, opiše milje, v katerem sta oba slikarja zrastle, in njun prvi pouk v slikarski umetnosti v očetovi delavnici ter kasneje pri Janezu Wolfu. S tem je avtor dal delu potrebni introitus, kjer je že v glavnih obrisih nakazan duh časa, kraja, okolice, šole, pa tudi že v rahlih obrisih različne karakterne lastnosti obeh bratov. Po teh uvodnih poglavjih preide pisatelj k opisovanju in analizi življenja in umetnostnega dela starejšega obeh bratov Janeza Šubica.

Delež, ki ga ima Janez Šubic v knjigi, razdeli avtor na sledeča poglavja: Leta v Italiji, Dunaj in Praga ter Kaiserslautern. V teh poglavjih je strnil življenjsko in umetnostno pot tega najstarejšega sinu podobarja Štefana Šubica ter nam ga v globokem reliefu nazorno predstavil, tako umetnika kakor tudi človeka. Ko mojster Wolf mlademu, pouka željnemu učencu že ni imel več kaj pokazati, ga je napotil v mesto, kjer je tudi on sam dobil največ pobude za umetnostno ustvarjanje, v Benetke. V težkih gmotnih razmerah si je Janez z izredno pridnostjo kmalu pridobil dovolj slikarskih izkušenj, ki so bile priznane tudi oficijelno s strani akademije, ko je prejel za znani Rafaelov karton prvo nagrado. V tem času je nastalo več kopij po starih mojstrih, ki jih je moral Janez narediti predvsem zaradi svojega slabega gmotnega položaja, ter samostojna umetnostna dela za domovino, kot sv. Peter Alkantarski, sv. Mohor blagoslavlja Škofjo Loko in sv. Trije kralji za Jasenovac v Bosni. Iz Benetk je odšel l. 1874. v pozni jeseni v Rim, kjer se prične druga doba Janezovega spoznavanja italijanske umetnosti, pa tudi njegovega osebnega razvoja. Tu je nastalo eno najlepših njegovih del, slika sv. Martina za Šmartno pod Šmarno goro. Z značilnim pismom župnika Namreta, kjer dobimo vpogled v zaostalo umetnostno prepričanje tedanjega slovenskega človeka, zaključuje avtor to zanimivo poglavje. V naslednjem spremljamo Janeza na poti na Dunaj, kjer se sprva zopet preživlja z naročili, kasneje pa vstopi k Makartu za učenca in nato sodelavca. Iz tega časa je ohranjeno več njegovih del, tako n. pr. freske v Horjulju, Izročanje ključev za Radovljico, Pieta za Breznico ter ilustracije za »Zvon« l. 1878. Leta 1880. je Janez odpotoval v Prago, kamor so ga povabili na sodelovanje pri poslikavanju Narodnega divadla. V družbi s češkima slikarjema Ženíškom in Alešem je prevzel precej samostojno delo pri izvrševanju različnih slikarskih del. Iz Prage je Janez odšel za kratko dobo na Dunaj, odtod pa po smrti očeta Štefana v Kaiserslautern, kjer je prevzel mesto profesorja na obrtni šoli. Tu ga je med različnimi javnimi in privatnimi deli, duševno precej strtega, l. 1889. dohitela smrt. Na zanimivih straneh (154—158) ob koncu prvega dela nam pisatelj označi bistvene lastnosti Janeza kot človeka in umetnika. Vse življenje je Janez prav za prav vztrajal pri tistih načelih, ki mu jih je pokazal Wolf, namreč pri nekem kozmopolitskem klasicizmu, ki mu je dosledno branil priti v dotiko s čisto naravo. Zato se ni mogel povzpeti do tiste stopnje v umetnostnem razvoju kakor njegov brat Jurij, kateremu je avtor posvetil drugi del knjige.

Jurijevo življenjsko in umetnostno pot je avtor objel v sledeča poglavja: Dunajska šola, Bosna in atensko leto ter Slikar v Parizu. Iz šole Janeza Wolfa, kjer se je, kakor starejši brat, učil tudi Jurij, je l. 1873. odšel na Dunaj z namenom, da si ogleda svetovno razstavo. Pogled na slikarske zaklade tega velemesta je mladega fanta tako prevzel, da je sklenil ostati in tu nadaljevati s študijem. V največjem pomanjkanju si je naposled priboril vstop na akademijo, kjer pa mu je kmalu žel s svojo »Hojo na plavž« lep uspeh in prejel zanjo Fügerjevo nagrado. Jurij, ki je bil bolj vedrega značaja kakor brat, se je v življenje velemesta hitro vživel in si kmalu pridobil veliko prijateljev. Tako se je seznanil tudi s Stritarjem, kateremu je za »Zvon« prispeval ilustracije njegove »Raje«. Tega dela pa ni mogel dokončati, ker je moral k vojakom v Bosno l. 1878. Iz tega časa nam je ohranjena zanimiva skicirka, ki lepo dokazuje močan Jurijev realistični čut že v tem času. Kasneje se je Juriju posrečilo osvoboditi se vojaške službe, vrnil se je na Dunaj, kjer je prevzel za nekaj časa službo učitelja risanja pri neki plemenitaški rodbini na Češkem, od tu pa je odpotoval v Atene, kjer je poslikal palačo znanega arheologa Schliemannna. Čeprav bi lahko ostal v Atenah kot profesor na slikarski akademiji, je vendar Jurij to klasično mesto zapustil in odpotoval v Pariz, kamor ga je vabil njegov prijatelj V. Hynais. V tem središču evropske moderne umetnosti se je odigralo najvažnejše poglavje v Jurijevem umetnostnem razvoju. Tu so nastala najboljša Jurijeva dela, kakor slika »Pred lovom«, razni portreti, krajine, pa tudi cerkvene kompozicije (sv. Jurij v Senčurju, sv. Kozma in Damijan v Osilnici, Marijino obiskovanje na Rožniku itd.). Vendar je ta umetnostna zapuščina razmeroma majhna, kajti, kakor vedno, se je tu ponovila stara pesem, da je moral Jurij zaradi težkih gmotnih razmer slikati za druge slavnejše mojstre ter tako lastno delo zanemarjati. Vkljub temu pa so bila umetnostna spoznanja, do katerih se je Jurij v Parizu, ali bolje v Normandiji, dokopal, zrastle povsem v smislu modernega naturalizma ter se Jurij na ta način uvršča med pobornike te nove slikarske ideje. Kakor brata je tudi Jurija mnogo prekmalu dohitela smrt. Umrli je v Leipzigu leta 1890, star komaj pet in trideset let. Na svoji umetnostni poti je Jurij, ki je bil povsem drugega značaja kakor njegov brat, krenil v smer slikarskega realizma in v svojih najboljših delih se je impresionizmu zelo približal.

Taka je v grobih obrisih vsebina te zanimive knjige. S slogovnega stališča je knjiga za naše razmere posebnost. Avtor je v glavnem stal pred dvojno možnostjo notranje organizacije knjige: ali naj uporabi ekskluzivno znanstveni način pojmovanja snovi, pri čemer bi ločil biografske podatke od stilne analize umetnostnega oblikovanja, ali pa poljudnejši, pri čemer bi bila seveda znanstvena neoporečnost materiala očitana, da bi strnil biografsko gradivo z umetnostno rastjo obeh bratov v celoto ter jo na ta način kot nekak biografsko-umetnostni roman posredoval bralcu. Verjetno je prav ogromno življenjepisno gradivo, ki se nam je skoraj v celoti ohranilo, in ga je podpirala še tradicija, bilo odločilno, da se je avtor oklenil drugega načina. Tako zaživita oba brata umetnika v polnih barvah pred nami, prav tako pa tudi čas sam, in ob njuno umetnostno delo se organično kakor

odmev pridružuje življenje navadnih smrtnikov. Na tak način se je avtor izognil dostikrat utrudljivemu in suhoparnemu znanstvenemu katalogiziranju ter se v resnici delo ponekod bere kakor roman. Z umetnostno teoretičnega stališča zavzema avtor v našem umetnostnem slovstvu tudi svojevrstno stališče. Poleg objektivizma umetnostnega zgodovinarja dostikrat pristopi subjektivno gledanje in vrednotenje umetnine in hladnega analitika v tem primeru zamenja zainteresirani esteta, da me knjiga na mnogih mestih spominja, kakor da jo je pisal slikar. Odtod je, mislim, ono organsko, aktivno življenje, ki polje v knjigi, kateremu se pridružuje še gladek slog in lepa slovenščina. Kar pa se tiče zunanje oblike knjige, je mogoče napisati le to: oprema, stavek, reprodukcije, običajne kakor tudi barvaste, vse v največji meri neoporečno. Poslej, ko imamo tako uspel vzorec monografije, bo pisatelje bodočih podobnih knjig čakala težka naloga in odgovornost.

Mikuž Stane.

Po italijanskih umetnostno zgodovinskih razstavah.

Razstave največjih mojstrov minulih stoletij vzdržujejo zvezo med sodobnostjo in preteklostjo, posredujejo večnemu, neminljivemu toku, da valovi in oplaja naš čas prav tako, kakor bodo razstave naše umetnosti nekdanj vir pobud za nova iskanja.

Za potnika, ki potuje danes po Italiji, je to večno obnavljanje umetnosti dejstvo, ki ga spremlja na vsem potovanju. Vzporedno z izkopavanjem in restavracijami starih spomenikov raste nova arhitektura in se enakovredno uvršča v sistem starih mest. Novo se družijo s starim, na tej točki sta preteklost in sedanost enako živi in aktualni in zanimivi tudi za slovenskega potnika.

Brescia.

Mesto Brescia je letos pripravilo svojim obiskovalcem izreden umetniški užitek. V odlični renesančni palači Tasio Martinengo, kjer je sicer nameščena mestna galerija slik, je bila prirejena razstava brescianskega renesančnega slikarstva. Tej razstavi je veljal v prvi vrsti naš obisk.

Pokrajinska razstava brescianskega slikarstva je obsegala dela slikarjev Foppe (1430—1515), Ferramole (1480—1528), Savolda (1480—1548), Romanina (1484—1566) in Moretta (1498—1554). Razstavljeno gradivo je obsegalo dobo enega stoletja neprekinjenega slikarskega razvoja, torej dovolj dolgo razdobje, da moremo govoriti o provincialni umetniški šoli in njenem razvoju.

Brescia je že po svojem zemljepisnem položaju nujno morala podleči vplivu dveh velikih umetniških centrov Benetk in Firence. Ves razvoj domače slikarske šole je izrazito provincialen, temelji na pobudah, ki jih dobi od zunaj, razvije v okviru teh nekaj mestnih posebnosti, ki bresciansko slikarstvo ločijo od slikarstva ostale Italije, se v močni umetniški osebnosti Moretta dvigne visoko nad povprečnost in ustvari dela odličnih slikarskih kvalitiet, ki presegajo okvir provincialne šole, in se končno zopet zgubi v provincializmu, kar je nujno že zato, ker svoje življenjske sile ne črpa iz lastnih moči.

Razvoj brescianskega slikarstva se prične pod močnim vplivom Benetk in potem stalno niha med njimi in Firenco ter sproti vnaša vse pridobitve